

SPRÁVA O ĽUDSKÝCH PRÁVACH NA SLOVENSKU ZA

ROK 2019

ZHRNUTIE

Slovensko je pluralitná parlamentná demokracia na čele s predsedom vlády a 150-členným parlamentom (národnou radou). Predseda vlády Peter Pellegrini vedie koalíciu zloženú z troch strán, ktoré po slobodných a spravodlivých parlamentných voľbách v roku 2016 získali väčšinu kresiel v parlamente. V dňoch 16. a 30. marca si vo voľbách, ktoré boli hodnotené ako slobodné a spravodlivé, voliči zvolili za prezidentku a hlavu štátu Zuzanu Čaputovú na päťročné funkčné obdobie.

Výlučná zodpovednosť za zabezpečovanie vnútorného poriadku a pohraničnej bezpečnosti je v rukách policajného zboru, ktorý podlieha ministerstvu spravodlivosti. Korupčné prípady rieši špeciálna protikorupčná jednotka policajného zboru, Úrad špeciálnej prokuratúry a špecializované trestné súdy. Úrad hraničnej a cudzineckej polície v pôsobnosti ministerstva vnútra zodpovedá za vonkajšiu bezpečnosť, vrátane kontroly hraníc a boja proti nelegálnej migrácii, prevádzachstvu a vyšetruje príslušnú trestnú činnosť. Tento úrad má vo vymedzenom rozsahu právomoci aj v azylovom konaní. Nad bezpečnostnými zločkami vykonávali účinnú kontrolu civilné orgány.

K závažným problémom v oblasti ľudských práv patrili korupcia, násilie a nenávisťné prejavy namierené proti rómskej a ďalším etnickým a rasovým menšinám, a to aj zo strany bezpečnostných zložiek; a násilie a nenávisťné prejavy voči lesbám, gejom, bisexuálnym, transrodovým a intersexuálnym (LGBTI) osobám.

Vláda vyšetrovala hlásenia o násilí páchanom bezpečnostnými zločkami a inými vládnyimi inštitúciami, no niektorí pozorovatelia spochybňovali dôkladnosť vyšetrovacieho procesu. Niektorí verejní činitelia sa beztrestne zúčastňovali na korupčných praktikách.

Časť 1. Rešpektovanie práva na nedotknuteľnosť osoby, vrátane ochrany jednotlivca v nasledovných oblastiach:

a. Svojvoľné pozbavenie života a iné nezákonné alebo politicky motivované zabitia

Nevyskytli sa žiadne správy o svojvoľnom alebo nezákonnom zabití, ktoré by spáchal štát alebo ním poverené osoby.

V decembri 2018 priznal Európsky súd pre ľudské práva náhradu nemajetkovej ujmy vo výške 25 000 EUR (27 500 USD) dvom preživším členom rómskej rodiny, vážne zraneným v roku 2012, keď na ich dom v Hurbanove zaútočil mestský policajt. Pri útoku prišli o život ďalší traja členovia rodiny. EŠLP konštatoval, že deväťročný trest odňatia slobody udelený slovenským súdom za trojnásobnú úkladnú vraždu nezohľadňuje rasový motív útoku. V rozhodnutí sa tiež zdôrazňovalo, že útočník počas vyšetrovania potvrdil, že sa pred útokom vyzbrojil a na miesto prišiel motorovým vozidlom so zámerom „porátať sa s Rómami“. EŠLP dospel k záveru, že slovenské orgány porušili práva dvoch obetí na zákaz diskriminácie pri uplatňovaní ich práva na život.

b. Zmiznutie osôb

Za sledované obdobie sa nevyskytli žiadne správy politicky motivovaných zmiznutiach osôb.

c. Mučenie a iné neľudské a ponižujúce zaobchádzanie alebo trestanie

Ústava a legislatíva takéto praktiky zakazujú; štátne orgány tieto ustanovenia väčšinou rešpektovali.

Pokračovalo konanie proti vedúcemu vyšetrovacieho tímu pre trestné veci v meste Senec, ktorý bol obvinený z marenia spravodlivosti, keď na základe uniknutej nahrávky vyšlo najavo, že radil svojim podriadeným koordinovať svoje svedecké výpovede, a tak prezentovať konzistentné tvrdenie týkajúce sa incidentu.

Správa Európskeho výboru na zabránenie mučeniu a neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu (ďalej „CPT“) z 19. júna uvádza viacero vierohodných tvrdení poukazujúcich na úmyselné zlé fyzické zaobchádzanie, hlavne kopance a údery obuškom pred alebo ihneď po policajnom zatknutí. Správa tiež cituje obvinenia z údajného vyhrážania a verbálnych útokov príslušníkov policajného zboru. Výbor kritizoval pretrvávajúci postup policajných zložiek spočívajúci v pripútaní zatknutých osôb k objektom pripevneným na stenu alebo iným podobným objektom na policajných stanicích či zariadeniach, a to na niekoľko hodín, v niektorých prípadoch aj počas noci. Sekcia kontroly a inšpekčnej služby Ministerstva vnútra naďalej popiera alebo prerušila vyšetrowanie väčšiny prípadov zranení údajne spôsobených políciou.

Do augusta ešte nebol zaznamenaný nijaký pokrok v stíhaní príslušníka policajného zboru, ktorý v roku 2015 nariadil zásah v rómskej komunite v dedine Vrbnica.

Úrad inšpekčnej služby Ministerstva vnútra vzniesol obvinenia voči tejto osobe za zneužitie právomocí verejného činiteľa v roku 2016. Pokiaľ ide o incident z roku 2009, doteraz vo veci nebolo prijaté rozhodnutie. Počas incidentu skupina policajtov šikanovala skupinu šiestich rómskych chlapcov vo veku od 11 do 15 rokov. V máji 2018 zamietol krajský súd v Košiciach rozhodnutie súdu nižšej inštancie, ktorý oslobodil všetkých príslušníkov policajného zboru a vrátil vec na okresný súd v Košiciach. Vo veci ešte nebolo vytýčené pojednávanie.

Podmienky vo väzenských a a detenčných zariadeniach

Neboli zaznamenané žiadne závažnejšie správy o podmienkach vo väzniciach alebo v detenčných zariadeniach, ktoré by naznačovali porušovanie ľudských práv.

Fyzické podmienky: Vo viacerých zariadeniach boli mladiství umiestnení do cely s dospelými väzňami. Podmienky sa líšili v závislosti od pohlavia.

Správa Výboru Rady Európy na zabránenie mučeniu z 19. júna kritizovala situáciu dvoch väzňov s ťažkými poruchami učenia vo väzenskom zariadení Leopoldove, kde boli v podmienkach podobných samoväzbe. Správa výboru uvádza, že väzni odsúdení na výkon trestu v zariadeniach s najvyšším stupňom ochrany mali extrémne obmedzený čas pohybu mimo cely za deň. Ombudsmanka tiež kritizovala neadekvátnu cirkuláciu vzduchu v celách, nedostatočné osvetlenie a neprimerané umiestnenie toaliet. Vyskytli sa prípady veľmi malých a nevhodne vybavených priestorov na policajných staniciach, ktoré orgány naďalej využívali na dočasné umiestnenie zadržaných osôb na dlhší čas, resp. aj cez noc.

V marci verejná ochrankyňa práv zopakovala vo svojej výročnej správe predchádzajúce zistenia, že polícia zriadila neoprávnené priestory, v ktorých zadržáva osoby v podmienkach, ktoré nie sú vždy v súlade so zákonom. Ďalej uvádza, že polícia zadržávala osoby v týchto priestoroch aj niekoľko hodín. Ombudsmanka konštatovala, že tieto neoficiálne detenčné priestory, často bez tečúcej vody, toaliet alebo zariadenia umožňujúceho privolanie pomoci, sú dehonestujúce.

V roku 2018 Úrad inšpekčnej služby Policajného zboru riešil 151 sťažností na použitie nadmernej sily voči zadržaným. Podľa policajných štatistík bolo 84 % sťažností zamietnutých, 12 % bolo riešených v disciplinárnom alebo trestnom konaní, a o zvyšných 4 percentách sťažností ešte nebolo rozhodnuté.

V máji bol na súdnom pojednávaní vynesovaný rozsudok voči jednému z dvoch bývalých dozorcov vo väznici v Ilave, ktorí v roku 2016 zbili 21-ročného muža

a spôsobili mu vážne zranenia. Bývalý strážca sa proti rozhodnutiu odvolal a konanie pokračovalo. Ombudsmanka žiadala prijať v zariadení viaceré opatrení, ktoré by predišli opakovaniu takýchto incidentov v budúcnosti a orgány väznice ich zaviedli.

Administratíva: Hoci väzni mohli bez cenzúry podávať sťažnosti a prokurátor alebo verejný ochranca práv s nimi boli pripravení zaoberať, viacerí väzni sa vyjadrili, že sa zdráhali sťažovať na zlé zaobchádzanie pre obavy z odvety alebo preto, že neverili, že orgány by sa ich sťažnosťami nezaoberali.

Nezávislé monitorovanie: Vláda umožnila návštevy nezávislých pozorovateľov dodržiavania ľudských práv a výboru CPT.

d. Svojvoľné zatknutie alebo zadržiavanie

Ústava a zákon zakazujú svojvoľné zatknutie a zadržiavanie a každému zaručujú právo namietat' na súde zákonnosť jeho zatknutia alebo zadržiavania; vláda tieto požiadavky v zásade rešpektovala.

Postupy pri zatýkaní a zaobchádzanie so zaistenými osobami

Ústava a zákon ustanovujú, že príslušné orgány môžu vziať osobu do väzby iba z presne vymedzených dôvodov a zaistenú osobu musia bezodkladne informovať o dôvodoch jej zaistenia. Osobu možno zaistiť iba podľa príkazu sudcu alebo prokurátora vydaného na základe dôkazov; nevyskytli sa žiadne správy o osobách zadržiavaných bez povolenia súdu. Osoby podozrivé z terorizmu je možné zadržiavať 96 hodín. V ostatných prípadoch osobu podozrivú zo spáchania trestného činu musí najneskôr do 48 hodín (alebo najviac do 72 hodín pri „obzvlášť závažných trestných činoch“, t. j. násilných trestných činoch, vlastizrade alebo iných trestných činoch s dolnou hranicou trestnej sadzby najmenej osem rokov odňatia slobody) vypočuť sudca, ktorý rozhodne o jej vzatí do väzby alebo prepustení na slobodu.

System peňazných záruk sa využíval len zriedkakedy. Zaistené osoby majú zákonné právo radiť sa s obhajcom ihneď po vznesení obvinenia a orgány sú povinné ich o tomto práve poučiť. Zaisteným osobám bez prostriedkov štát poskytuje bezplatné právne zastupovanie. Toto právo sa však v praxi neuplatňovalo naplno a príslušné orgány systematicky neinformovali zaistené osoby o ich práve na prístup k právnomu zastupovaniu alebo práve na bezplatného právneho zástupcu. Zaistené osoby majú zákonné právo na návštevy svojho obhajcu tak často, ako je to potrebné, a na požiadanie môžu raz mesačne prijať dvojhodinovú návštevu rodinných príslušníkov. Neboli zaznamenané žiadne prípady zadržiavania podozrivých bez možnosti

komunikácie alebo v domácom väzení.

Svojvoľné zatknutie: verejná ochrankyňa práv a bratislavský krajský súd kritizoval políciu v ostro sledovanom prípade korupcie za nezákonné a svojvoľné zatknutie Filipa Rybaniča, asistenta poslanca Národnej rady SR, člena opozičnej politickej strany. Súd konštatoval, že polícia zmanipulovala Rybaniča aby sa priznal, znemožnila mu kontaktovať obhajcu a porušila jeho právo na spravodlivý proces. Súd popísal úvodné konanie polície ako „podvodné“.

e. Odopretie práva na spravodlivý verejný súdny proces

Ústava a právne normy ustanovujú nezávislosť súdnictva a vo všeobecnosti vládna právo na nezávislosť a nestrannosť súdnej moci rešpektovala, no dôveru verejnosti v súdnictvo podkopávali podozrenia z korupcie, neefektívnosti a nízkej miery integrity a vyvodzovania zodpovednosti.

Vo februári rozhodol Ústavný súd o neústavnosti dodatku k ústave, podľa ktorého mala vláda podrobiť všetkých sudcov a sudkyne vo výkone funkcie a súdnych čakatel'ov bezpečnostným previerkam, ktoré by potvrdili ich spôsobilosť na výkon verejnej funkcie. Niektorí právni experti toto rozhodnutie kritizovali pre obmedzenú silu právnych argumentov, o ktoré sa opiera, a tvrdili, že poškodzuje oddelenie moci tým, že porušuje legislatívnu kapacitu predkladať dodatky k ústave.

S cieľom posilniť spravodlivosť a transparentnosť konania sa na súdoch s výnimkou ústavného súdu používal počítačový systém náhodného pridel'ovania prípadov. Vyskytli sa však informácie, že tento systém bol manipulovaný. Vyšetrowanie v trestnej veci údajnej manipulácie pridel'ovania vecí sudcom, ktoré začalo v auguste 2018 a je na Najvyššom súde Slovenskej republiky, ešte stále prebieha.

Postupy v rámci súdneho konania

Ústava a legislatíva Slovenskej republiky zaručuje právo na spravodlivý a verejný proces bez zbytočných a neodôvodnených priet'ahov a nezávislá súdna moc toto právo vo všeobecnosti uplatňuje. Vyskytli sa však informácie, že v jednotlivých prípadoch sudcovia a sudkyne nekonali nestranne a nerešpektovali základné princípy spravodlivého súdneho procesu.

Obžalovaní sa považujú za nevinných počas celého súdneho konania a osoba, ktorú súd uzná vinnou, nastúpi do výkonu trestu alebo zaplatí finančný trest až po vynesení právoplatného rozhodnutia o opravnom prostriedku. Osoby obvinené zo spáchania trestného činu majú právo byť bezodkladne informované o vznesenom obvinení, v

prípade potreby aj s bezplatným tlmočením. Obžalovaní majú právo na primeranú lehotu a prostriedky na prípravu obhajoby, právo byť prítomní na súdnom pojednávaní o ich veci, právo na poradu s obhajcom v primeranom čase (pokiaľ ide o osobu v hmotnej núdzi, obhajcu ustanoví štát), a v prípade potreby právo na bezplatné tlmočenie od momentu vznesenia obvinenia až po vyčerpanie všetkých opravných prostriedkov. Obžalovaní môžu namietať stanovisko prokuratúry a výpovede svedkov žalobcu, môžu navrhnúť svedkov a môžu obstarávať dôkazy na svoju obhajobu. Obžalovaní majú právo odmietnuť výpoveď, ktorá by ich poškodila a právo odvolať sa proti nepriaznivému rozsudku. Zákon umožňuje uzavrieť dohodu o vine a treste, čo sa v praxi aj často využíva.

Hlavnými problémami justičného systému v krajine ostávajú nepredvídateľnosť súdnych rozhodnutí a neefektívnosť súdnictva. Výsledkom sú dlhé súdne konania, čo v oblasti občianskeho práva odrádza ľudí od podania veci na súd. Prípady porušenia práva na proces bez zbytočných prietahov tvorili nosnú časť agendy Ústavného súdu. Vo februári sa skončil mandát deviatim z 13 ústavných sudcov. Parlamentu sa nepodarilo okamžite zvoliť potrebný počet kandidátov, ktorí by nahradili odchádzajúcich sudcov a sudkyne a Ústavný súd tak nemohol naplno rozhodovať vo veciach, ktoré naň napadli, až do obsadenia zvyšných šiestich kresiel v septembri 2019.

Politickí väzni a osoby zadržované z politických dôvodov

Nevyskytli sa žiadne správy o politických väzňoch ani o osobách zadržovaných z politických dôvodov.

Civilný sporový poriadok a opravné prostriedky

Občania mali neobmedzený prístup k súdom na podávanie civilných žalôb, vrátane sťažností na porušovanie ľudských práv. Na súdoch pojednávajúcich o civilných veciach, rovnako ako na trestných súdoch, dochádzalo k prietahom. Dôvera verejnosti v súdnictvo bola naďalej nízka a podľa vnútroštátnych prieskumov súdom verilo 34 percent ľudí. Z prieskumov vyplynulo, že verejnosť považuje za najpálčivejší problém súdnictva korupciu a hneď potom prietahy v konaní.

V určitom type prípadov boli v správnom súdnictve dostupné opravné prostriedky. Slovenské národné stredisko pre ľudské práva je oprávnené poskytovať mediáciu v prípadoch diskriminácie a zastupovať sťažovateľov pred súdom. Organizácie na ochranu ľudských práv kritizovali stredisko za nedostatočnú aktivitu a neefektívnosť. Proti rozhodnutiam vnútroštátnych súdov môžu jednotlivci aj organizácie podávať sťažnosti na Európsky súd pre ľudské práva (ďalej „ESLP“).

Reštitúcia majetku

Regulácia nájomného je v prípade bytov nachádzajúcich sa v majetku reštituovaných po páde komunistického režimu naďalej problém. Štát reguluje nájomné v týchto nehnuteľnostiach už od roku 1992 na nižšej úrovni, než je trhovacia cena. V roku 2017 uložil Európsky súd pre ľudské práva štátu povinnosť zaplatiť vlastníkom reštituovaného majetku náhradu škody vo výške 1,87 miliónov EUR (2 milióny USD). Príslušné orgány síce podnikli legislatívne opatrenia na odstránenie diskriminačného zaobchádzania s vlastníkmi, ale podľa ESLP by sa majiteľom nehnuteľností malo poskytnúť konkrétne a jednoznačne ustanovené kompenzačné opatrenie.

Ombudsmanka upozorňovala na zbytočné a neúmerne priťahy v reštitučných konaniach o pôde, ktoré nie sú uzavreté ešte od pádu komunizmu. Vo februári 2018 predložila parlamentu mimoriadnu správu, podľa ktorej je nevybavených 9 198 reštitučných nárokov. Katastre nehnuteľností prijali viacero opatrení zameraných na riešenie tohto problému, no pretrvávajúci problémom je nedostatočný počet zamestnancov na úradoch a ich kvalifikácia.

Slovensko je signatárom Terezínskej deklarácie o reštitúcii majetku obetí holokaustu. Boli prijaté príslušné zákony a mechanizmy a podľa mimovládnych organizácií a advokačných skupín vláda dosiahla istý pokrok pri riešení nárokov z obdobia holokaustu, vrátane nárokov občanov iných štátov.

f. Svojoľné alebo nezákonné zasahovanie do súkromia, rodiny, domova alebo korešpondencie

Ústava a zákon takéto konanie zakazujú; pred vykonaním alebo do 24 hodín po vykonaní domovej prehliadky musí polícia predložiť príkaz na jej vykonanie, ktorý vydal príslušný orgán. Vyskytli sa správy, podľa ktorých vláda v niektorých prípadoch tieto obmedzenia nerešpektovala. Naďalej pokračovalo konanie voči veliteľovi policajného zásahu v rómskej komunite vo Vrbnici v roku 2015, počas ktorého polícia vykonávala domové prehliadky bez oprávnenia. Na zásah boli podané sťažnosti vo veci nadmerného použitia policajnej sily.

Pokračuje vyšetrowanie protiprávneho konania v súvislosti s vraždou novinára Jána Kuciaka a jeho snúbenice z roku 2018. V prípade padli obvinenia z nelegálneho zhromažďovania informácií o novinároch a ich rodinných príslušníkoch orgánmi činnými v trestnom konaní (pozri časť 2.a.).

Časť 2. Rešpektovanie občianskych slobôd, vrátane:

a. Slobody prejavu, vrátane slobody tlače

Ústava a zákon ustanovujú právo na slobodu prejavu vrátane slobody tlače. Hoci vláda tieto práva vo všeobecnosti rešpektovala, niekedy potláčala kritiku a obmedzovala prístup k informáciám médiám kritickým voči vláde.

Sloboda prejavu: Zákon zakazuje hanobenie národa a rasy, za ktoré ustanovuje trest odňatia slobody až na tri roky. Zákon tiež zakazuje popieranie holokaustu a zločinov spáchaných fašistickým a komunistickým režimom, za ktoré je možné uložiť trest odňatia slobody na šesť mesiacov až tri roky.

Tlač a médiá, vrátane elektronických médií: Zákaz hanobenia národa, popierania holokaustu a zločinov fašizmu a komunizmu sa vzťahuje aj na tlačové a vysielacie médiá, vydávanie kníh a online denníky a časopisy. Podľa novinárskych organizácií ustanovenia upravujúce trestný čin ohovárania obmedzujú slobodu prejavu, vrátane slobody médií. V júni doručil okresný súd predbežné opatrenie Martinovi Daňovi, bývalému kandidátovi na úrad prezidenta, aby stiahol online video, v ktorom útočil na investigatívnu novinárku a riaditeľku protikorupčnej mimovládnej organizácie Zuzanu Petkovú. Súd konštatoval, že Daňove videá podnecujú nenávisť a hanobia dobré meno Petkovej a ďalších investigatívnych novinárov. Zuzana Petková informovala médiá, že Daňo neodkladné opatrenie vydané súdom neuposlúchol. Vo veci prebiehalo odvolacie konanie.

Väčšina médií bola v súkromnom vlastníctve alebo financovaná zo súkromných zdrojov. Rozhlas a televízia Slovenska (RTVS) a Tlačová agentúra Slovenskej republiky (TASR) dostávali na niektoré programové relácie prostriedky zo štátneho rozpočtu. Pozorovatelia však vyjadrovali obavy z rastúcej miery konsolidácie vlastníctva médií a z toho vyplývajúceho potenciálneho ohrozenia slobody tlače z dlhodobého hľadiska. Mimovládne organizácie informovali, že väčšinu súkromných médií v krajine, vrátane televíznych staníc a vydávanej tlače, kontroluje pomerne malý počet finančných konglomerátov alebo bohatých jednotlivcov.

Členovia kabinetu niekedy odmietali komunikovať s dvoma najväčšími denníkmi s odôvodnením, že ich mediálne výstupy sú zaujaté, a že sa odmietli ospravedlniť za uverejnenie informácií, ktoré podľa vládných činiteľov neboli pravdivé.

Násilie a obťažovanie: Vo februári 2018 boli vo svojom dome zavraždení investigatívny novinár Ján Kuciak a jeho snúbenica Martina Kušnírová. Kuciak

pravidelne informoval o podozreniach na korupciu na vysokej úrovni a dokumentoval daňové úniky. Do novembra príslušné orgány zatkli a obvinili štyroch podozrivých vo veci, vrátane podnikateľa Mariana Kočnera, ktorý bol obvinený z objednávky vraždy. Celonárodné verejné protesty, ktoré nasledovali po vražde, v roku 2018 urýchlili odstúpenie vtedajšieho ministra vnútra Roberta Kaliňáka, vtedajšieho premiéra Roberta Fica a policajného prezidenta Tibora Gašpara. Odkedy odstúpili, Fico pri viacerých príležitostiach obvinil médiá a mimovládne organizácie z využívania vraždy na podnecovanie „prevratu“. Vyšetrovanie vraždy Jána Kuciaka viedlo k podozreniu, že Kočner a jeho komplici sledovali vybraných investigatívnych novinárov, údajne za pomoci orgánov činných v trestnom konaní. Podľa mediálnych informácií vyšetrovanie odhalilo, že predstavitelia polície získali nelegálny prístup k vládnym databázam, aby zhromažďovali informácie o novinároch a ich rodinných príslušníkoch. Informácie získané prostredníctvom sledovania a zo štátnych databáz boli údajne použité na zastrašovanie jednotlivých novinárov. Vyšetrovanie sledovania a prípadov zastrašovania stále pokračuje (pozri Časť 4. Korupcia).

Zákony upravujúce ohováranie a poškodzovanie dobrého mena: Ohováranie a poškodenie dobrého mena sú trestnými činmi. Mediálne organizácie kritizovali príslušné ustanovenie trestného zákona ako obmedzenie slobody prejavu.

Finančné elity podali proti tlačovým médiám viaceré civilné žaloby, ktorých predmetom bolo poškodzovanie dobrého mena. Médiá museli vo výsledku často zaplatiť vysoké pokuty alebo súdne trovy. Slovenský syndikát novinárov (člen Medzinárodnej federácie novinárov) a iní pozorovatelia vyjadrovali obavu, že toto finančné riziko a administratívna záťaž spojená s vedením neustálych súdnych sporov by mohli viesť k autocenzúre médií. V decembri 2018 zamietol súd jednu z mnohých žalôb finančnej skupiny Penta Investments vo veci ohovárania proti printovému médiu *Denník N*. Predmetom žaloby bol článok, ktorý naznačoval, že vtedajší premiér Robert Fico prijal úplatky od čelného predstaviteľa skupiny Penta Jaroslava Haščáka cez jeho osobného asistenta.

Sloboda internetu

Vláda neobmedzovala ani nerušila prístup k internetu, necenzurovala jeho obsah a nevyskytli sa ani žiadne vierohodné správy o monitorovaní online komunikácie štátnymi orgánmi bez príslušného zákonného oprávnenia. Polícia však monitorovala webové sídla, ktoré obsahovali nenávisťné prejavy, a pokúšala sa zatknúť alebo pokutovať ich autorov.

Akademická sloboda a kultúrne podujatia

Neboli zaznamenané žiadne obmedzenia akademickej slobody ani kultúrnych podujatí.

b. Sloboda pokojného zhromažďovania a združovania

Ústava a legislatíva zaručuje právo na pokojné zhromažďovanie a združovanie a vláda vo všeobecnosti tieto práva rešpektovala.

c. Sloboda náboženského vyznania

Pozri Medzinárodnú správu o náboženskej slobode Ministerstva zahraničných vecí Spojených štátov amerických (*International Religious Freedom Report*) na: <https://www.state.gov/religiousfreedomreport/>.

d. Sloboda pohybu

Ústava a legislatívny rámec zaručujú slobodu pohybu a pobytu v krajine, cestovania do cudziny, vyst'ahovania sa a návratu do vlasti a vláda vo všeobecnosti tieto práva rešpektovala.

e. Vnútorne vysídlené osoby

Nie je relevantné.

f. Ochrana utečencov

Prístup k azylu: Zákon umožňuje udeliť azyl alebo priznať postavenie utečenca a štát má zavedený systém poskytovania určitej miery ochrany utečencom. Niektoré organizácie kritizovali migračný úrad za uplatňovanie reštriktívnej migračnej politiky a udelenie azylu len veľmi nízkemu počtu osôb. Vláda napríklad prijala do augusta 108 žiadostí o azyl, pričom azyl udelila v troch prípadoch. V roku 2018 vláda udelila azyl piatim osobám.

Podľa informácií mimovládnych organizácií mali žiadatelia o azyl iba obmedzený prístup ku kvalifikovanej a nezávislej právnej pomoci. Zmluva pre právnu pomoc žiadateľom o azyl sa nevzťahovala na žiadateľov o azyl vo väzbe, takže tieto osoby mali v rámci procesu rozhodovania o ich žiadosti o azyl prístup k bezplatnej právnej pomoci iba na druhej, odvolacej úrovni. Niektorým žiadateľom o azyl sa právne poradenstvo údajne snažili poskytovať pracovníci migračného úradu, hoci

práve oni viedli pohovory so žiadateľmi a rozhodovali o ich žiadostiach.

Domáce mimovládne organizácie nerealizovali nezávislé monitorovanie prístupu k azylovému konaniu na hraniciach krajiny a Úrad vysokého komisára pre utečencov (ďalej „UNHCR“) monitoroval prístup k azylu iba v obmedzenej miere.

Vo februári nemecký súd potvrdil, že slovenské vládne lietadlo prevádzkované ministerstvom vnútra sa v roku 2017 použilo na prepašovanie vietnamského žiadateľa o azyl v Nemecku mimo schengenského priestoru. Súd zistil, že žiadateľ o azyl, ktorého uniesla vietnamská spravodajská služba v Berlíne, bol prevezený na palubu vládneho špeciálu ihneď po oficiálnom stretnutí vtedajšieho ministra vnútra Roberta Kaliňáka a vietnamského ministra verejnej bezpečnosti v Bratislave. Následne bola táto osoba prevezená do Moskvy. Slovenské mimovládne organizácie kritizovali inšpekčnú službu ministerstva vnútra za to, že ukončila vyšetrowanie údajného zapojenia slovenskej vlády do tejto kauzy pre zdanlivý nedostatok dôkazov.

Bezpečná krajina pôvodu/tranzitu: Štát odopieral udelenie azylu žiadateľom z bezpečnej krajiny pôvodu alebo tranzitu. Orgány majú zákonnú povinnosť uistiť sa, že po vyhostení žiadateľov o azyl do „bezpečnej krajiny“ mimo EÚ nebude ohrozené ich blaho. Niektorí pozorovatelia kritizovali Úrad hraničnej a cudzineckej polície (ÚHCP) a tvrdili, že nemá dostatočné informácie na posúdenie, či skutočne ide o bezpečnú krajinu pre osoby, ktoré do nej majú byť vyhostené.

Sloboda pohybu: Mimovládne organizácie konštatovali, že migrantov, vrátane osôb, ktoré podľa polície vo svojej žiadosti o azyl uviedli nepravdivé údaje, ÚHCP zaistil aj vtedy, keď to nebolo nevyhnutné, a že polícia dostatočne nevyužívala alternatívy k zaisteniu, ako napríklad prepustenie na slobodu pod dohľadom alebo finančnú záruku. Mimovládne organizácie informovali, že k bežnej praxi patrilo vydávať príkazy na zaistenie a umiestňovanie žiadateľov o azyl s deťmi do Útvary policajného zaistenia pre cudzincov v Sečovciach, kde boli často vystavení ponížujúcemu zaobchádzaniu.

Prístup k základným službám: Mimovládne organizácie konštatovali, že školy vo všeobecnosti nevyužívali dostupnú vládnu podporu na jazykovú a integračnú pomoc pre zahraničných študentov.

Ľudskoprávna organizácia Marginal vyhlásila, že integráciu osôb so schválenou žiadosťou o azyl v krajine brzdí chýbajúci integračný program, ktorý by bol

financovaný a realizovaný vládou. Tieto služby museli poskytovať mimovládne organizácie financované z viacerých domácich a medzinárodných zdrojov.

Ľudskoprávne organizácie zaznamenali, že žiadatelia o azyl umiestňovaní do imigračného detenčného centra nemali adekvátny prístup ku kvalitnej zdravotnej starostlivosti, čo prispievalo k šíreniu infekčných ochorení v týchto zariadeniach.

Udržateľné riešenia: Utečencom, ktorí mali byť natrvalo presídlení do hostiteľskej krajiny, poskytoval migračný úrad ubytovanie v Evakuačnom tranzitnom stredisku UNHCR v Humennom. Utečenci boli na Slovensko presunutí z iných krajín z bezpečnostných a humanitárnych dôvodov. V stredisku môže byť naraz ubytovaných do 250 utečencov maximálne na dobu šesť mesiacov.

Dočasná ochrana: Osobám, ktoré nespĺňali podmienky na udelenie štatútu utečenca, ale nemohli sa vrátiť do svojej domovskej krajiny, štát priznával dočasnú „doplnkovú ochranu“; do augusta bola poskytnutá 11 osobám. Doplnková ochrana sa poskytuje najprv na jeden rok a môže byť predĺžená. Podľa mimovládnych organizácií to vyvolávalo neistotu v súvislosti so statusom utečencov a významne sa tým sťažovali vyhlíadky na ich integráciu. Podľa správ osoby, ktorým bola garantovaná doplnková ochrana, mali len obmedzený prístup k zdravotnej starostlivosti. Ministerstvo vnútra vydalo dokumentáciu o krytí zdravotnej starostlivosti priamo osobám s doplnkovou ochranou bez toho, aby im jasne vysvetlilo jeho výhody.

g. Osoby bez štátnej príslušnosti

Nie je relevantné.

Časť 3. Slobodná účasť na politickom procese

Ústava a zákon garantujú občanom právo vybrať si vládu v pravidelných slobodných a spravodlivých voľbách prostredníctvom tajného hlasovania na základe všeobecného a rovného volebného práva.

Voľby a politická participácia

Uplynulé voľby: Podľa pozorovateľov OBSE boli prezidentské voľby, ktoré sa konali dňa 16. a 30. marca, ako aj parlamentné voľby v roku 2016 slobodné a spravodlivé.

Účasť žien a menšín: Neexistujú žiadne zákony, ktoré by obmedzovali účasť žien a príslušníkov menšín na politickom procese, a obidve skupiny sa na ňom zúčastňovali. Krajina si tiež zvolila svoju prvú prezidentku. Zastúpenie žien v parlamente je o niečo viac než 21 percent.

Hoci počet rómskych starostov a členov miestnych zastupiteľstiev z celkového počtu rástol, bol stále nízky. Rómovia mali výrazne nižšie zastúpenie v komunálnych, regionálnych a národných volených orgánoch. V máji bol do Európskeho parlamentu zvolený prvý rómsky kandidát zo Slovenska.

Maďarská menšina, ktorá je najväčšou menšinou v krajine, bola proporčne zastúpená na miestnej, regionálnej a národnej úrovni a aktívne sa zapájala do politického diania.

Časť 4. Korupcia a nedostatočná transparentnosť vo verejnej správe

Zákon ustanovuje trestné sankcie za korupciu verejných činiteľov. Vláda nie vždy uplatňovala zákon účinným spôsobom a niektorí verejní činitelia sa beztrestne dopúšťali korupčného konania. Podľa osobitného prieskumu Eurobarometer o korupcii z októbra 2017 ju 85 % občanov považovalo za veľmi rozšírenú, a to najmä v zdravotníctve, politických stranách a na súdoch. Vo vnímaní podnikateľskej sféry boli najrozšírenejšie korupčné praktiky a problémy rodinkárstvo vo verejných inštitúciách, financovanie politických strán výmenou za budúce štátne zákazky, úplatkárstvo a provízie. Vysoko postavení verejní činitelia boli len málokedy trestne stíhaní za korupciu, a to aj napriek viacerým široko medializovaným korupčným kauzám, v ktorých figurovali vládni činitelia.

Korupcia: Investigatívni novinári a mimovládne organizácie zdokumentovali prípady podnikateľov s dobrými kontaktmi, ktorí odčerpávali verejné financie prostredníctvom daňových podvodov. Podľa pozorovateľov bol na políciu a prokuratúru vyvíjaný politický vplyv, ktorý blokoval alebo maril vyšetrovanie korupcie.

Vo svojom poslednom článku, ktorý bol zverejnený po jeho smrti vo februári 2018, Ján Kuciak zdokumentoval prepojenie politických špičiek na taliansku mafiu, údajne za účelom zneužitia agrotácií poskytovaných Európskou úniou. 21. októbra bol podnikateľ Marián Kočner obžalovaný z objednávky vraždy Jána Kuciaka. V auguste boli štyria Kočnerovi komplici, ktorí už v tom čase boli zadržaní a obvinení z trestného činu súvisiaceho s vraždou Jána Kuciaka, obžalovaní z prípravy úkladnej vraždy bývalého prvého námestníka generálneho prokurátora Petra Šufliarskeho, špeciálneho prokurátora Maroša Žilinku a bývalého

ministra spravodlivosti a vnútra, Daniela Lipšica. Všetky potenciálne obeť boli podľa všetkého zapojené do prípadov trestného vyšetrovania, ktoré sa týkalo Kočnera, pričom prípady ešte neboli uzavreté. V auguste, septembri, októbri a novembri unikli prepisy textových správ z Kočnerovej telefonickej komunikácie, ktoré odhalili rozsiahle vzťahy medzi Kočnerom a vysokopostavenými štátnymi predstaviteľmi, políciou, prokurátormi a sudcami. V správach Kočner diskutoval o pokusoch manipulovať politikov, administratívne a súdne rozhodnutia s cieľom podporiť svoje osobné finančné záujmy a predstaviteľov vládnej strany Smer. Podľa Úradu špeciálnej prokuratúry prebiehali na základe textových správ vyšetrovania viacerých trestných vecí. V auguste polícia zhabala mobilné telefóny viacerým sudcom a prokurátorom, ktorí boli údajne zapletení do šifrovanej telefonickej komunikácie s Kočnerom.

V decembri 2018 prebehla tretia zisťovacia misia Európskeho parlamentu vo veci obvinenia zo zneužívania dotácií, ktoré nasledovalo po protestoch farmárov. Delegácia informovala, že zhromaždila dôkazy o „zastrašovaní a fyzickom násilí“ voči malým farmárom, ktorí tvrdili, že veľké finančné skupiny tunelovali dotácie a štátne orgány tieto prípady neriešili. Podľa farmárov sa európske agrodotácie údajne nedostávali k správnym užívateľom výhod práve z dôvodu rozšírenej korupcie a nízkej vymožitelnosti práva.

Majetkové priznania: Zákon ukladá menovaným aj voleným verejným činiteľom povinnosť podávať majetkové priznanie a monitorovanie a overovanie zveruje parlamentnému výboru pre nezlučiteľnosť funkcií. Majetkové priznania majú byť v sumárnej podobe verejne dostupné a za porušenie pravidiel môžu byť uložené sankcie. Mimovládne organizácie aj niektorí politici tvrdili, že tlačivá majetkových priznaní sú príliš všeobecné a nie je v nich jasne uvedená hodnota priznaného majetku, záväzkov a obchodných podielov. Spracovanie majetkových priznaní bolo kvôli obmedzeným právomociam a nedostatočným ľudským a technickým zdrojom z pohľadu transparentnosti nedostatočné.

Vyvodzovanie zodpovednosti za porušovanie pravidiel pri podávaní majetkových priznaní bolo neefektívne a umožnilo poslancom blokovat' sankcie voči porušovateľom. Trestnoprávne sankcie sa na porušenie tejto povinnosti v praxi neaplikovali.

5. časť Postoj vlády k medzinárodnému a mimovládne prešetrovaniu údajných porušení ľudských práv

Rôzne domáce aj medzinárodné organizácie na ochranu ľudských práv pôsobili v

zásade bez obmedzovania zo strany vlády, prešetrovali prípady súvisiace s ľudskými právami a zverejňovali svoje zistenia. Vládni predstavitelia niekedy spolupracovali, i keď mimovládne organizácie uvádzali, že v niektorých prípadoch šírili konšpiračné teórie a prezentovali organizácie občianskej spoločnosti ako „zahraničných agentov“ a na ich aktivity nazerali s podozrením alebo nedôverou.

Poslanec a predseda koalície strany Smer-SD Robert Fico počas roka vyhlasoval, že celoštátne verejné protesty, ktoré viedli k odstúpeniu jeho vtedajšej vlády, boli financované a organizované zo zahraničia s cieľom podnietiť „prevrat“ proti jeho vláde.

Niektorí štátni predstavitelia, vrátane predsedu parlamentu a predsedu koalície Slovenskej národnej strany (SNS) Andreja Danka a poslanca a podpredsedu SNS Antona Hrnka, kritizovali snahy ombudsmanky zvýšiť povedomie o právach LGBTI osôb.

Vládne orgány na ochranu ľudských práv: Na čele Rady vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť, poradného orgánu zloženého z vládných činiteľov a zástupcov občianskej spoločnosti, stál minister spravodlivosti.

Kanceláriu verejného ochrancu práv viedla Mária Patakyová, ktorá parlamentu predložila výročnú správu o problematike ľudských práv. Ľudskoprávni aktivisti ocenili zásluhy ombudsmanky pri zviditeľňovaní základných ľudských práv a upozorňovaní na ich význam v krajine, aj napriek kritike, obštrukciám a nedostatočnému záujmu zo strany politikov.

Počas roka pravidelne zasadal 12-členný parlamentný Výbor pre ľudské práva a národnostné menšiny. Mimovládne organizácie kritizovali výbor za neriešenie závažných problémov v oblasti ľudských práv. Členom výboru bol aj poslanec za krajne pravicovú Ľudovú stranu Naše Slovensko (ĽSNS), ktorý bol v roku 2015 účastníkom útoku na saudskoarabskú rodinu počas demonštrácie proti utečencom, popieral holokaust a chválil Hitlera na sociálnych sieťach. Bol tiež autorom hanlivých výrokov o rómskej menšine a moslimských utečencoch, z ktorých bol usvedčený a bol mu udelený finančný trest. Členkou výboru bola aj poslankyňa, ktorá bola v roku 2015 prepustená z miesta moderátorky televízneho spravodajstva za zverejnenie protiutečeneckého obsahu na sociálnej sieti.

Slovenské národné stredisko pre ľudské práva plnilo úlohu národnej inštitúcie na ochranu ľudských práv a antidiskriminačného orgánu, ale mimovládne organizácie a členovia Rady vlády pre ľudské práva a národnostné menšiny ho kritizovali za

nečinnosť.

6.časť Diskriminácia, spoločenské násilie a obchodovanie s ľuďmi

Ženy

Znásilnenie a domáce násilie: Zákon zakazuje znásilnenie a sexuálne násilie. Za tieto trestné činy je trest odňatia slobody od 5 do 25 rokov. Zákon konkrétne nedefinuje znásilnenie v partnerskom vzťahu, ale trestný zákon zahŕňa znásilnenie a sexuálne násilie v partnerskom vzťahu do skutkovej podstaty trestného činu znásilnenia a sexuálneho násilia. Mimovládne organizácie a obeť znásilnenia kritizovali políciu za to, že zákon nie vždy účinne presadzovala a často nekomunikovala primeraným spôsobom s obeťami znásilnenia. Obeť znásilnenia a domáceho násilia mali prístup k bezpečným ženským domom a poradenstvu, ktoré zabezpečovali mimovládne organizácie a programy financované vládou. Poskytovatelia služieb z radov mimovládnych organizácií sa sťažovali, že príslušné orgány im poskytovali len malú časť potrebného financovania, čo mnohé z nich donútilo ukončiť svoje služby alebo získavať dodatočné zdroje od súkromných a medzinárodných donorov.

Domáce násilie páchané na ženách sa trestá odňatím slobody na tri až osem rokov. Domáce násilie bolo veľmi rozšírené a podľa aktivistov oficiálne štatistiky neodrážajú rozsah tohto problému. Vláda podľa mimovládnych organizácií nepresadzovala zákon účinným spôsobom. Experti kritizovali absenciu písomne zadefinovaných postupov na odkazovanie žien zažívajúcich násilie do poradenských centier alebo bezpečných ženských domov a úplnú absenciu služieb pre páchatel'ov násilia. Nedostatok finančne dostupného verejného bývania alebo bývania s kontrolovaným nájomným často nútil obeť k návratu do domácnosti k násilným partnerom.

V júni ohlásil minister vnútra spustenie celonárodnej kampane proti domácemu násiliu. Plánom ministerstva bolo v rámci kampane vyškoliť príslušníkov polície ako reagovať na telefonáty týkajúce sa potenciálneho násilia v domácnosti, zriadiť špeciálne miestnosti na vypočúvanie týchto osôb na policajných staniciach s vybavením, ktoré by umožňovalo uplatňovať prístup zameraný na obeť a vedomosti o prežitej traume. Zámerom bolo tiež vo veci domáceho násilia zabezpečiť sociálne bývanie pre obeť a spriechodniť spoluprácu medzi orgánmi činnými v trestnom konaní, prokuratúrou a súdmi. Súčasťou kampane bolo aj vytvorenie internetovej stránky s informáciami a praktickými radami pre obeť a televízne upútavky so známymi osobnosťami.

V júli polícia uzavrela ročné vyšetrenie prípadu domáceho násilia, keď muž hodil

maloletú dcéru o stôl, pretože príliš hlučne vykladala umývačku riadu. Následne napadol svoju ženu, ktorá sa dieťa snažila ochrániť, a búchal jej hlavu o stenu. Polícia konštatovala, že muž sa dopustil priestupku a vyrubila mu pokutu vo výške 200 EUR (220 USD). Obet' tvrdila, že už v minulosti opakovane nahlasovala svojho manžela za páchanie domáceho násilia, ale polícia vždy vyšetovanie zastavila alebo agresora prepustila s napomenutím.

V máji Krajská prokuratúra v Banskej Bystrici opätovne otvoril trestné stíhanie 22-ročného muža, ktorý napadol svoju partnerku a jej tri priateľky v marci 2018, pričom jej zlomil nos a spôsobil ďalšie zranenia. Mužovi bol pôvodne uložený finančný trest. Po širokej medializácii prípadu a informáciách obete, že ju útočník naďalej prenasleduje a zastráša, prokuratúra oznámila, že prípad opätovne prešetí a podá odvolanie voči rozsudku. Médiá a občianska spoločnosť potvrdili, že pôvodne ustanovený prokurátor a príslušníci policajného zboru, ktorí riešili telefonáty rozrušenej obete zlyhali pri ochrane jej záujmov a malo by sa voči nim začať disciplinárne konanie za nebalosť.

Sexuálne obťažovanie: Zákon definuje sexuálne obťažovanie ako nezákonnú diskrimináciu, ktorá podlieha sankciám podľa civilného práva. Obete sa zvyčajne vyhýbali podávaniu žaloby zo strachu z odvety, neúmernej dĺžky súdneho konania alebo absencie dostupných právnych služieb. Koordináčno-metodické centrum pre rodovo podmienené a domáce násilie v pôsobnosti Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR implementuje a koordinuje celonárodnú politiku prevencie a eliminácie násilia páchaného na ženách (vrátane sexuálneho obťažovania) a koordinuje vzdelávanie a školenia laickej i odbornej verejnosti. Vláda prevádzkuje celonárodnú non-stop linku pre ženy zažívajúce násilie.

Donucovacie metódy kontroly pôrodnosti: Nevyskytovali sa žiadne správy o nútených potratoch alebo nedobrovoľnej sterilizácii, i keď ľudskoprávne organizácie informovali o tom, že zdravotnícky personál často od rómskych žien požadoval podpísaný informovaný súhlas s týmito postupmi bez toho, aby im komplexne vysvetlil ich obsah a význam, alebo im poskytol príslušné informácie v ich jazyku. Vláda nevynaložila ani dostatočné úsilie na prešetrenie hlásených prípadov nedobrovoľnej sterilizácie rómskych žien z minulosti, respektíve na odškodnenie obetí.

Diskriminácia: Právne postavenie žien a mužov je rovnaké. Naďalej však pretrvával problém diskriminácie žien, najmä na trhu práce, kde ženy s rovnakou kvalifikáciou ako muži mali nižšiu pravdepodobnosť pracovnej ponuky, a zarábali v priemere o 20 % menej ako muži.

Deti

Zápis pri narodení: Deti získavajú slovenské štátne občianstvo narodením, ak aspoň jeden z rodičov je občanom SR, bez ohľadu na miesto narodenia dieťaťa. Každé dieťa narodené na území SR je zaregistrované na miestne príslušnom matričnom úrade, vrátane detí narodených žiadateľom o azyl, osobám bez štátnej príslušnosti alebo migrantom v policajnom zaistení.

Zlé zaobchádzanie s deťmi: Základné sadzby za trestný čin domáceho násillia sa pohybujú v rozpätí od troch do osem rokov trestu odňatia slobody. Podľa obhajcov práv detí pretrvával problém zlého zaobchádzania s deťmi. Ako vyplýva z (poslednej dostupnej) vládnej štúdie z roku 2017, bolo istej forme fyzického, emočného alebo sexuálneho násillia či rodičovského zanedbávania vystavených 70 % detí vo veku 13 až 15 rokov.

Vláda pokračovala v realizácii *Národného akčného plánu pre deti na roky 2013-22* financovaného zo štátneho rozpočtu. Štátne orgány poskytovali finančnú podporu krízovým centrom pre týrané deti a mimovládny organizáciám, ktoré sa venujú ochrane detí pred týraním a zneužívaním. Na Ústredí práce, sociálnych vecí a rodiny pôsobili špecializované oddelenia dohľadu nad starostlivosťou o deti a prevádzkovali národný koordinačný orgán, ktorého úlohou bol zber údajov, poskytovanie informácií o domácom násillí, týraní a zanedbávaní maloletých, pomáhali odporúčať obeť na poskytovateľov služieb a prevádzkoval národnú linku pomoci.

Manželstvo medzi maloletými a nútené manželstvo: Zákom stanovený minimálny vek na uzavretie manželstva je 18 rokov. Vo výnimočných prípadoch môže príslušný súd na žiadosť jedného z budúcich manželov povoliť manželstvo už od veku 16 rokov, ak s tým súhlasia obaja rodičia. Orgány činné v trestnom konaní zaznamenali rastúci počet prípadov slovenských detí rómskeho pôvodu, ktoré boli do manželstva donútené, často ich zákonnými zástupcami usilujúcimi o finančný zisk. Ženy z marginalizovaných rómskych komunit boli násillím alebo pod falošnými zámienkami prevážané do Spojeného kráľovstva, kde sa mali vydať za občanov tretích krajín, ktorí sa sobášom s občiankou EÚ chceli vyhnúť vyhosteniu; mohli byť sa teda potenciálne stať obeťami obchodovania s ľuďmi.

Sexuálne vykorisťovanie detí: Základným trestom za znásillenie alebo sexuálne násillie páchané na dieťati je trest odňatia slobody na päť až 10 rokov. Zákom stanovená minimálna veková hranica na dobrovoľný pohlavný styk je 15 rokov. Okrem zákazu obchodovania s ľuďmi je podľa zákona trestná aj detská prostitúcia. Tieto druhy zneužívaní neboli časté a uplatňovaniu príslušného zákona nebránili

žiadne prekážky.

Výroba, distribúcia alebo držba detskej pornografie je trestným činom, za ktorý hrozí trest odňatia slobody na dva až 20 rokov.

Deti v ústavnej starostlivosti: Podľa správ ombudsmanky uverejnených v sledovanom roku a v roku 2013 mladiství páchatelia umiestnení v reedukačných domovoch pre deti a mládež s nariadenou starostlivosťou pravidelne trpeli hladom a boli vystavení ponižujúcemu zaobchádzaniu, vrátane povinných gynekologických prehliadok dievčat po návrate z vonkajšieho prostredia. Správy obsahovali aj zistenia o nižšom štandarde vzdelávania v týchto zariadeniach.

Vo februári prokuratúra oslobodila zástupcov súkromného resocializačného zariadenia pre mladistvých *Čistý deň* od obvinení zo zneužívania a ublíženia na zdraví mladistvej klientke, avšak zariadenie bolo naďalej vyšetrované za údajný finančný podvod. Bývalý zamestnanec bol obvinený zo sexuálneho zneužívania a ublíženia na zdraví mladistvej klientke. Zariadenie stratilo akreditáciu Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny v roku 2017 po sérii obvinení zo závažného pochybenia pri výkone činnosti a nezákonných praktík. Odborníci kritizovali príslušného ministra, že nechránil deti v zariadení *Čistý deň* a akreditáciu mu odobral až viac ako rok po vznesení prvotných podozrení.

Medzinárodné únosy detí: Krajina je zmluvnou stranou Haagskeho dohovoru o občianskoprávných aspektoch medzinárodných únosov detí z roku 1980. V marci parlament prelomil veto prezidenta a prijal novelu civilného mimosporového poriadku, podľa ktorej môže „berúca strana“ v prípadoch únosov detí rodičmi podať časovo neobmedzené odvolanie proti návratu detí do krajiny ich obvyklého pobytu na účely určenia konečného zverenia dieťaťa v prípadoch podľa Haagskeho dohovoru.

Pozri správu Ministerstva zahraničných vecí USA *Annual Report on International Parental Child Abduction* na

<https://travel.state.gov/content/travel/en/International-Parental-Child-Abduction/for-providers/legal-reports-and-data/reported-cases.html>.

Antisemitizmus

Podľa odhadov vedenia židovskej obce a údajov zo sčítania obyvateľstva z roku 2011 mala židovská komunita približne 2 000 členov.

Organizované neonacistické skupiny, ktorých počet sa odhadoval na 500 aktívnych členov a niekoľko tisíc sympatizantov, z času na čas šírili antisemitskú propagandu.

Značne rozšírené boli latentné antisemitské postoje charakterizujúce židovský národ ako chamtivý alebo tajne ovplyvňujúci celosvetové dianie, a to dokonca aj mimo neonacistických skupín alebo ich sympatizantov. Prieskumy verejnej mienky ukázali nárast podpory neofašistickej ĽSNS, ktorá v prieskumoch získala 11 alebo viac percent.

V júli potvrdil Najvyšší súd Slovenskej republiky rozhodnutie Špecializovaného trestného súdu z júla 2018, ktorý oslobodil poslanca parlamentu za ĽSNS Stanislava Mizíka vo veci obžaloby zo šírenia extrémizmu jeho výroku na Facebooku v roku 2017. Mizík v ňom kritizoval prezidenta Andreja Kisku za udelenie štátnych vyznamenaní osobám židovského pôvodu. Najvyšší súd akceptoval argument o nedostatočnosti dôkazov preukazujúcich skutočnosť, že autorom výroku je Stanislav Mizík.

V máji zadržala polícia obhajcu Stanislava Mizíka, advokáta Františka Poláka, a ďalších šesť osôb pre podozrenie z extrémizmu po tom, ako počas domovej prehliadky odhalila rozsiahlu zbierku nacistických predmetov. Prípád je stále otvorený. V decembri 2018 vzniesol vyšetrovateľ Národnej kriminálnej agentúry obvinenie voči krajskému predsedovi ĽSNS Antonovi Grňovi za to, že počas pojednávania na Najvyššom súde vykrikoval pozdrav polovojenských jednotiek z čias fašistického Slovenského štátu z obdobia druhej svetovej vojny. Vyšetrovateľ obvinil Grňa zo spáchania trestného činu „podpory hnutia smerujúceho k potlačaniu základných práv a slobôd“. Média informovali, že Grňove profily na sociálnych médiách obsahovali viaceré otvorené rasistické a antisemitské vyjadrenia. Prípád nie je uzavretý a prokuratúra zvažuje podanie obžaloby.

Priame popieranie holokaustu bolo síce pomerne zriedkavé, ale často sa vyskytovala podpora vojnového fašistického Slovenského štátu, ktorý deportoval desaťtisíce Židov, Rómov a ďalších osôb do táborov smrti. Počas celého roka organizovali krajne pravicové skupiny menšie podujatia na pripomenutie výročí spájaných s fašistickým Slovenským štátom a jeho prezidentom Jozefom Tisom.

V dňoch 14. marca a 19. apríla usporiadala ĽSNS spomienkové akcie venované vzniku fašistického Slovenského štátu v roku 1939 a k poprave Tisa v roku 1947. 18. apríla v jednej z bratislavských štvrtí znela prostredníctvom verejného oznamovacieho systému neoficiálna národná hymna Slovenského štátu „Rež a rúbaj do krve“. V roku 2016 v tej istej štvrti pri príležitosti výročia popravy Jozefa Tisa verejne odvysielali pieseň „Hej, Slováci“ - ďalšiu nacionalistickú skladbu spojenú s fašistickým režimom.. Obe podujatia organizoval poslanec miestneho zastupiteľstva Radoslav Olekšák.

Vládni činitelia si 9. septembra pripomenuli Deň obetí holokaustu a rasového

násilia pri Pamätníku obetí holokaustu v Bratislave. Koaličná vláda iniciovala aktivity na podporu vzdelávania o holokauste na školách, financovala exkurzie žiakov do Auschwitzu a návštevy slovenského Múzea holokaustu v Seredi. Vedúci vládni činitelia vrátane prezidentky Čaputovej, premiéra Pellegriniho a predsedu parlamentu Danko odsúdili antisemitskú verejne rétoriku krajnej pravice.

Vo februári vláda v rámci svojho ročného predsedníctva Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe organizovala medzinárodnú konferenciu o antisemitizme, ktorej súčasťou bola séria odborných panelov venovaných bezpečnosti židovských komúní, spomienkovým aktivitám na pripomenutie obetí holokaustu, médiám a sociálnym médiám a spolupráci s občianskou spoločnosťou.

Zástupcovia Ústredného zväzu židovských náboženských obcí na Slovensku zaznamenali, že úsilie potlačiť antisemitské výroky a verbálne prejavy nenávisti v prostredí internetu a sociálnych médií podkopávali opakované vyjadrenia vtedajšieho premiéra Roberta Fica (Smer-SD), ktorý obvinil filantropa židovského pôvodu Georgea Sorosa z podnecovania štátneho prevratu proti jeho vláde. Bezpečnostní analytici informovali, že obsah správ zverejňovaný na sociálnych médiách poslancom parlamentu a predsedom Výboru pre európske záležitosti Ľubošom Blahom (Smer-SD), vrátane jeho zverejnených vyjadrení, v ktorých naznačoval, že kampaň prezidentskej kandidátky Zuzany Čaputovej bola tajne financovaná Židmi, obhajoval antisemitské verbálne prejavy nenávisti na internete a prispieval k šíreniu protižidovských konšpiračných teórií. V júni zverejnil Blaha na svojej facebookovej stránke video, v ktorom útočil na zahraničného diplomata na Slovensku, používajúc rétoriku, ktorú bezpečnostný analytik popísal ako jazyk „skrytého antisemitského štváča“ Video vyprovokovalo stovky antisemitských komentárov a zverejnených výrokov, pričom niektoré z nich otvorene vyzývali k násiliu. Správcovia Blahovej facebookovej stránky nevyvinuli žiadne výraznejšie úsilie, aby odstránili nevhodný obsah alebo nahlásili prispievateľov takýchto správ.

V januári premiér krajiny a minister kultúry otvorili novú výstavu v Múzeu holokaustu v Seredi pri príležitosti Medzinárodného dňa pamiatky obetí holokaustu. Výstava bola podporená vládnu dotáciou vo výške milión EUR (1,1 milióna USD).

Obchodovanie s ľuďmi

Pozri správu Ministerstva zahraničných vecí USA *Trafficking in Persons Report* na <https://www.state.gov/trafficking-in-persons-report/>.

Ľudia so zdravotným postihnutím

Zákon zakazuje diskrimináciu osôb s telesným, zmyslovým, duševným alebo mentálnym postihnutím v zamestnaní, vo vzdelávaní, v prístupe k zdravotnej starostlivosti, súdnictve, dopravných prostriedkoch a pri poskytovaní iných verejných služieb. Podľa Výboru OSN pre práva osôb so zdravotným postihnutím nie je antidiskriminačný zákon plne v súlade s Dohovorom o právach osôb so zdravotným postihnutím, keďže odmietnutie primeraného ubytovania nekvalifikuje ako diskrimináciu na základe postihnutia.

V psychiatrických liečebniach a v nemocniciach v pôsobnosti ministerstva zdravotníctva sa na obmedzenie pohybu pacientov používali sieťové posteľe. Zákon zakazuje používanie fyzických a iných obmedzovacích prostriedkov v domovoch sociálnych služieb v pôsobnosti ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny.

Vysielaťelia plnili zákonom uloženú povinnosť televíznych staníc zabezpečiť hlasový komentár pre nevidiacich a slabozrakých divákov len v obmedzenej miere. Hoci zákon obsahuje záväzné normy pre prístup do budov, podľa mimovládnych organizácií sa tieto normy riadne nerešpektujú, aj keď prístup do budov v súkromnom vlastníctve sa zlepšoval rýchlejšie ako prístup do verejných budov.

Pri Rade vlády pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť pôsobil Výbor pre osoby so zdravotným postihnutím. Rada slúžila ako poradný orgán vlády a boli v nej zastúpené aj mimovládne organizácie, ktoré sa venujú problematike osôb so zdravotným postihnutím. Národná stratégia pre oblasť ľudských práv obsahovala aj kapitolu o právach osôb so zdravotným postihnutím.

Národnostné/rasové/etnické menšiny

Spoločenská diskriminácia Rómov a ľudí inej než európskej etnicity bola bežná. Posledná dostupná štúdia Rozvojového programu OSN (UN Development Program, UNDP) z roku 2013 uvádza, že až 53 % rómskej populácie žije v marginalizovaných komunitách. UNDP identifikoval 231 segregovaných vidieckych osád, ktoré sa nachádzali v priemere vo vzdialenosti 1,5 kilometra od susediacich obcí.

Počas roka sa vyskytli správy o obťažovaní predstaviteľov etnických menšín. V júni 39-ročný muž verbálne napadol skupinu troch občanov Kene v Bratislave. Polícia muža zatkla pre hanobenie rasy alebo národnosti. Prípado ešte nebol uzavretý.

V máji odsúdil okresný súd v Bratislave muža na šesť rokov trestu odňatia slobody v ústave na výkon trestu s najnižším stupňom stráženia za brutálny útok a zabitie Filipínca, ku ktorému došlo v máji 2018. Napriek mediálnym vyjadreniam svedkov, ktorí uviedli, že útočníka pravdepodobne motivovala farba pleti obeť a domnelá sexuálna orientácia, súd uplatnil trest pod dolnou hranicou sadzby pre závažný trestný čin napadnutia a zabitie, odvolávajúc sa na zníženú príčetnosť páchateľa spôsobenú nadmerným požitím alkoholu v kombinácii s liekmi na predpis. Generálna prokuratúra sa proti verdiktu súdu odvolala a požadoval prísnejší trest. Prípado ešte nebol uzavretý.

Pre krivé obvinenie a výpoveď o policajnej brutalite a zneužití právomocí počas policajného zásahu v marginalizovanej rómskej komunite v Moldave nad Bodvou v roku 2013 bolo súdených šesť obetí tejto kontroverznej razie. Súdo opakovane nedodržiaval procesné náležitosti, doručoval dokumenty po lehotách stanovených zákonom alebo ich nedoručil vôbec, odmietol zabezpečiť tlmočenie a preklad dokumentov, vrátane obžaloby, tým obžalovaným, ktorí nehovorili alebo nerozumeli po slovensky, a zamietal pripustenie dôkazov predložených obhajobou. K novembru odročili sudcovia okresného súdu v Košiciach, ktorí rozhodovali v piatich zo šiestich prípadov, konanie až do doručenia rozhodnutia Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci porušenia práv rómskych občanov počas policajného zásahu v roku 2013. Konanie s posledným, šiestym obžalovaným ešte nebolo ukončené.

ESNS naďalej organizovala pochody a zhromaždenia proti „antisociálnym cigánom“. V marci zástupcovia ESNS a jej podporovatelia pochodovali v meste Dobšiná a oficiálne si pripomínali Neróma, ktorý bol k smrti dobitý Rómom prepusteným z výkonu trestu tri dni pred daným incidentom. Počas resp. po pochode nebolo zaznamenané žiadne násilie. Polícia vo všeobecnosti reagovala rýchlo v prípade zhromaždení zacielených proti rómskej komunite a zabránila davu vniknúť do rómskych osád či vyvolávať potýčky.

V januári ministerka vnútra Denisa Saková (Smer-SD) oznámila otvorenie špeciálneho operačného centra polície, ktorého úlohou je monitorovať situáciu vo východoslovenskom meste Krompachy prostredníctvom siete viac ako 50 bezpečnostných kamier inštalovaných prevažne v častiach mesta obývaných Rómami. Ministerka vyhlásila, že projekt je potrebný kvôli takzvaným „neprispôsobivým Rómom“, ktorí v meste žijú. Mimovládne organizácie ministerku kritizovali v otvorenom liste, v ktorom vyhlásili, že Sakovej označenie Rómov ako „neprispôsobivých“ kriminalizuje celú etnickú skupinu.

Vyskytovali sa prípady, keď verejní činitelia na všetkých úrovniach hanobili menšiny alebo sa hanlivo vyjadrovali o Rómoch. V januári sa Andrej Danko, predseda parlamentu a Slovenskej národnej strany, znevažujúcim spôsobom vyjadril o svojej kolegyňe, poslankyni a podpredsedníčke parlamentu Lucii Duriš Nicholsonovej ako o „nejakej cigánoch“. Predstavitelia ĽSNS, vrátane predsedu strany Mariana Kotlebu, verejne a opakovane hovorili o Rómoch ako o „cigánoch“, „parazitoch“ alebo „antisociálnych individuách“. V septembri Najvyšší súd potvrdil rozhodnutie vo veci poslanca Milana Mazureka (ĽSNS) z roku 2018 za protirómske nenávisťné verbálne prejavy a uložil mu pokutu 10 000 EUR (11 000 USD). V dôsledku rozhodnutia Mazurek automaticky prišiel o miesto poslanca. Bývalý premiér a predseda strany Smer-SD Robert Fico zverejnil v reakcii na Mazurekovo odsúdenie video, v ktorom hovorí, že Mazurek bol odsúdený za to, že povedal to, čo si myslí o Rómoch väčšina slovenskej populácie.

Rozsiahla diskriminácia Rómov pretrvávala v zamestnaní, školstve, zdravotníctve, bývaní, prístupe k úverom, reštauráciách, kaderníckych salónoch a vo verejnej doprave.

V júni médiá informovali o Rómovi vo východoslovenskej dedine Šarišské Jastrabie, ktorý sa zúčastňoval na bohoslužbách v sklade na miestnej farme. Médiá informovali, že zatiaľ čo sa gréckokatolícky farár snažil prizvať Róma na bohoslužby v kostole, jeho auto bolo zdemolované a veriaci podali sťažnosť u arcibiskupa so žiadosťou, aby kňaza preložili. Veriaci argumentovali, že sa báli, že by sa od Róma mohli nakaziť nejakou chorobou. Hovorca diecézy sa vyjadril, že situácia vo farnosti je „pokojná“ a rómski občania sú spokojní s oddeleným usporiadaním služieb. V máji sa rómske dievča dozvedelo, že počas prvého svätého prijímania v rímskokatolíckom kostole v Trnave nebude môcť sedieť spolu s ostatnými deťmi na žiadosť ich rodičov. Kostol sa bránil, že matka dievčaťa ho prihlásila neskoro a odmietla prispieť na prípravu sviatosti, tieto obvinenia však matka poprela. Po intenzívnom mediálnom záujme, sledovaní tejto správy a na základe intervencie predsedu Trnavského samosprávneho kraja Jozefa Viskupiča, bolo dievčaťu umožnené sedieť spolu

s ostatnými rovesníkmi. Polícia začala prešetrovať, či sa fara dopustila trestného činu rasovej diskriminácie. Prípád ešte nebol uzavretý.

V auguste Ústavný súd odškodnil štyroch rómskych občanov za nedôvodné prietľahy a procesné chyby v súdnom konaní, ktorých sa dopustili všeobecné súdy vo veci diskriminácie, na ktorú sa sťažovali v roku 2005. Navrhovatelia podali žalobu po tom, ako ich v miestnom pohostinstve v dedine blízko Vranova nad Topľou na východe Slovenska odmietli zamestnanci obslúžiť.

Miestne orgány naďalej využívali prekážky administratívnej povahy, ako je napr. neudelenie stavebného povolenia s cieľom znemožniť splnenie zákonných podmienok na budovanie alebo legalizáciu obydľí v rámci rómskych osád. Médiá informovali o prípadoch, keď sa Nerómovia snažili zabrániť rómskemu klientovi v kúpe alebo prenájme majetku v „ich“ komunite. V júli neznámi páchatelia poškodili súkromný majetok (dom) v Polomke na strednom Slovensku nápisom „Nechceme ich tu“. Vandali tiež prepichli pneumatiky na motorovom vozidle vlastníka domu, ktorý súhlasil s tým, že svoju nehnuteľnosť ukáže záujemcom rómskeho etnika.

Príslušníci rómskej menšiny naďalej narážali na prekážky a diskrimináciu v prístupe ku kvalitnej zdravotnej starostlivosti. Vládna správa ministerstva financií z januára uvádza očakávanú dĺžku života v marginalizovaných rómskych komunitách na 69,6 roka, čo je takmer o sedem rokov menej než u bežnej populácie, pričom detská úmrtnosť je v tejto komunite trojnásobne vyššia oproti celonárodnému priemeru. Mimovládne organizácie informovali, že rómske ženy čelia v oblasti reprodukčného zdravia mnohým formám diskriminácie, vrátane segregácie na pôrodnických oddeleniach, verbálnemu obťažovaniu a zlému zaobchádzaniu zo strany zdravotníckeho personálu. Nemocnice uvádzali, že pacientov zoskupujú podľa úrovne hygienických návykov a adaptability, nie podľa rasy. Mimovládne organizácie naďalej vyjadrovali znepokojenie nad spôsobom, akým zdravotnícky personál získaval informovaný súhlas od pacientiek.

Rómske deti zo sociálne vylúčených komunit čelili diskriminácii vo vzdelávaní a segregácii a boli v neúmerne veľkom počte umiestňované do špeciálnych škôl alebo segregovaných tried v rámci bežných škôl. Vládna analýza analytickej jednotky ministerstva financií zverejnená v januári potvrdila predchádzajúce tvrdenia verejnej ochrankyne práv, že rómskym deťom sa poskytuje menej kvalitné vzdelanie ako ich nerómskym rovesníkom. Analýza ďalej preukázala neúmerne vysoký podiel rómskych detí v špeciálnych školách pre deti s mentálnym postihnutím (42 % zo všetkých prijatých detí) a na bežných školách so špeciálnymi

triedami to bolo 63 %. Podľa správy predškolskú prípravu absolvovalo iba 32 % zo všetkých rómskych detí v porovnaní so 75 % detí vo všeobecnej populácii a tretina zo všetkých rómskych detí vo vzdelávacom systéme neukončila základnú školskú dochádzku.

Vyskytli sa správy o rasovej diskriminácii a nevhodnom jazyku používanom proti členom rómskej menšiny na všetkých úrovniach vzdelávacieho systému. V apríli poslala učiteľka materskej školy omylom textovú správu matke jedného zo zapísaných detí a písala o nej ako o „cigánke“. Starosta mestskej časti, ktorá je zriaďovateľom materskej školy, sa matke ospravedlnil a komunikáciu označil za „neakceptovateľnú“. Rada školy učiteľku napomenula.

Pri Rade vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť pôsobil Výbor na predchádzanie a elimináciu rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatných foriem intolerancie.

Zákon zakazuje šírenie profašistickej propagandy a nenávisti na verejnosti, vrátane sociálnych médií.

Násilné činy, diskriminácia alebo iné formy zlého zaobchádzania z dôvodu sexuálnej orientácie alebo rodovej identity

Organizácie LGBTI osôb informovali, že od osoby, ktorá chce získať právne uznanie svojho rodu, zákon ako podmienku na vydanie nového dokladu totožnosti vyžaduje lekárske potvrdenie, že sa podrobila „zmene pohlavia“, pričom však „zmenu pohlavia“ zákon nedefinuje. Pred vydaním nových dokladov totožnosti orgány v praxi vyžadovali potvrdenie o tom, že osoba podstúpila trvalú sterilizáciu.

Zákon neumožňuje vzdelávacím inštitúciám vystaviť transrodovým osobám po tranzícii nové osvedčenia o vzdelaní s novým menom a priezviskom. Zákon však umožňuje, aby im úrady vystavili nové rodné listy s novým osvojeným menom.

Mimovládne organizácie informovali o násilí a nenávistných prejavoch proti LGBTI osobám na internete. V júli a auguste počas Dúhového pochodu v Bratislave a Košiciach provokovali účastníkov malé skupiny podporovateľov ĽSNS.

V júli vydal podpredseda Slovenskej národnej strany Jaroslav Paška tlačové vyhlásenie, v ktorom kritizuje bývalého podpredsedu Európskej komisie Maroša Šefčoviča a žiada ho, aby „sa nepodielal na eticky neprijateľných manipuláciách homosexuálnej komunity s novorodencami“. Paškov výrok bol reakciou na zverejnené správu o zamestnancovi v kancelárii Maroša Šefčoviča, ktorý si s partnerom nechali vynosiť u náhradnej matky dvojčatá. V máji ministerka kultúry Ľubica Laššáková (Smer-SD) odmietla schváliť osem grantov pre osem LGBTI organizácií v rámci štátnej dotačnej schémy, ktoré odporučila na schválenie odborná komisia. Vo februári Marian Kotleba (ĽSNS) počas svojej prezidentskej kampane zverejnil po celej krajine desiatky bilbordovs nápisom: „Rodina je muž a žena: stop LGBT!“ Miestna mimovládna organizácia, ktorá sa venuje ľudským právam, podala trestné oznámenie so sťažnosťou, že bilbordov podnecujú násilie proti LGBTI osobám. V auguste boli v krajine vylepených desiatky bilbordov s heslom: „Zastavme dúhové požiadavky na rodinu.“

Zákon zakazuje diskrimináciu v zamestnaní, vzdelávaní, štátnych sociálnych službách, zdravotníctve a v prístupe k tovarom a službám na základe sexuálnej orientácie a rodovej identity a identifikuje motív diskriminácie na základe sexuálnej orientácie a rodovej identity ako trestný čin z nenávisti, pri ktorom sa uplatňujú prísnejšie tresty. Mimovládne organizácie uvádzali, že vláda tieto zákony nepresadzovala vždy dôsledne.

Iné spoločenské násilie alebo diskriminácia

Mimovládne organizácie informovali o verbálnom násilí a nenávistných prejavoch voči utečencom na internete.

Vládni činitelia na všetkých úrovniach a lídri z celého politického spektra, vrátane opozície, zobrazovali vo svojich vyjadreniach utečencov a moslimov v Európe ako hrozbu pre spoločnosť. V decembri sa viacero koalíčných a opozičných politikov počas parlamentnej debaty o Globálnom pakte OSN o migrácii dopustilo protiutečeneckých a protimoslimských výrokov.

7. časť Práva zamestnancov

a. Sloboda združovania a právo na kolektívne vyjednávanie

Správa

Národné správy o dodržiavaní ľudských práv v roku 2019

Ministerstvo zahraničných vecí USA • Úrad pre demokraciu, ľudské práva a prácu

Zákon a súvisiace predpisy a podzákonné normy zaručujú právo zamestnancov na zakladanie a vstupovanie do nezávislých odborov podľa vlastného výberu. Zákon zaručuje aj právo odborov vykonávať činnosť bez zasahovania, vrátane práva na organizovanie sa a kolektívne vyjednávanie; zamestnanci tieto práva uplatňovali. Zákon uznáva právo na vopred ohlásený štrajk v prípade, že kolektívne vyjednávanie nevedlo k dohode, ako aj na podporu požiadaviek iných štrajkujúcich zamestnancov (solidárny štrajk). Štátni zamestnanci v základných službách, sudcovia, prokurátori a príslušníci ozbrojených síl právo na štrajk nemajú. Zákon zakazuje prepustiť zamestnancov, ktorí sa zúčastnili na zákonnom štrajku, ale podobnú ochranu neposkytuje v prípade nezákonného alebo neoficiálneho štrajku. Zákon zakazuje diskrimináciu členov odborov. Nešpecifikuje, či zamestnanci prepustení pre odborové aktivity musia byť znova prijatí do zamestnania.

Štát príslušné zákony a prostriedky nápravy účinne uplatňoval a ukladali sa aj sankcie za porušenia. V konaní o týchto veciach však občas dochádzalo k priet'ahom a k podávaniu odvolaní.

Zamestnanci aj odbory tieto práva v zásade uplatňovali bez obmedzení. Vláda ich práva vo všeobecnosti rešpektovala.

b. Zákaz nútenej alebo povinnej práce

Zákon zakazuje všetky formy nútenej alebo povinnej práce. Zodpovednosť za vyšet'ovanie prípadov nútenej práce má polícia, ktorá však v snahe účinne uplatňovať zákon narážala na ťažkosti. Zákon ustanovuje prísne tresty pre osoby obchodujúce s ľuďmi na účely pracovného vykorisťovania, vrátane trestu odňatia slobody na 4 až 25 rokov, v závislosti od závažnosti prípadu. Ministerstvo vnútra v spolupráci s Medzinárodnou organizáciou pre migráciu školilo štátnych úradníkov na identifikáciu obetí obchodovania na účely nútenej práce.

Vyskytovali sa správy o migrantoch a migrantkách nútených pracovať v podmienkach nútenej práce, vrátane práce bez odmeny. Zraniteľní boli predovšetkým migranti – pracovníci v maloobchode, stavebníctve alebo zamestnaní ako výpomoc v domácnosti. Nezamestnaní Rómovia s nedostatočným vzdelaním zo sociálne segregovaných vidieckych osídlení boli neúmerne zraniteľnejší z pohľadu obchodovania s ľuďmi na účely nútenej práce. Vláda realizovala masívne kampane na zvýšenie povedomia o nebezpečenstve obchodovania s ľuďmi s dôrazom na nútenú prácu a organizovala spoločné inšpekcie podnikateľských subjektov zamerané na identifikáciu nelegálnej práce, nútenej práce a obchodovania s ľuďmi. Súdy väčšine odsúdených osôb za obchodovanie s ľuďmi naďalej ukladali mierne alebo podmienené tresty, ktoré

neodrádzali od trestných činov obchodovania ani nechránili obeť.

V máji Krajský súd v Banskej Bystrici potvrdil rozsudok súdu nižšej inštancie, ktorý odsúdil muža na osem rokov a osem mesiacov trestu odňatia slobody v ústave na výkon trestu s najnižším stupňom ochrany za zneužitie zlej sociálnej situácie troch ľudí bez domova a ich obchodovanie do Nemecka na účely núteného žobráctva.

Pozri tiež správu Ministerstva zahraničných vecí USA *Trafficking in Persons Report* at <https://www.state.gov/trafficking-in-persons-report/>.

c. Zákaz detskej práce a minimálny vek na prijatie do zamestnania

Hoci minimálny vek na prijatie do zamestnania je 15 rokov, aj mladšie deti môžu vykonávať ľahké práce v rámci kultúrnych a umeleckých predstavení, športových podujatí alebo reklamných činností, ktoré neohrozujú ich zdravie, bezpečnosť, osobný rozvoj alebo školskú dochádzku. Národný inšpektorát práce (NIP) a Úrad verejného zdravotníctva SR musia prácu detí mladších ako 15 rokov povoliť a stanoviť maximálny počet pracovných hodín a pracovné podmienky. Podľa zákona pracovný čas detí mladších ako 16 rokov nesmie v priemere prekročiť 30 hodín týždenne a deti mladšie ako 18 rokov nesmú pracovať dlhšie ako 37,5 hodín týždenne. Zákon sa vzťahuje aj na všetkých študentov stredných škôl a študentov denných študijných odborov vysokých škôl. Zákon zakazuje u detí do 18 rokov prácu pod zemou, prácu nadčas a prácu neprimeranú ich veku alebo zdravotnému stavu. Za porušenie pracovnoprávnych predpisov týkajúcich sa detí a mladistvých možno uložiť pokutu v dostatočnej výške nato, aby odradila ďalšie podobné porušenia zákona. Uplatňovanie týchto pokút však nebolo vždy na odstrašenie dostačujúce. NIP nehlásil závažné porušenia právnych predpisov upravujúcich detskú prácu.

Sťažnosti súvisiace s detskou prácou prijímali a preverovali krajské inšpektoráty pôsobiace v rámci štruktúry NIP. Za monitorovanie dodržiavania právnych predpisov upravujúcich detskú prácu bola okrem krajských inšpektorátov zodpovedná aj Sociálna poisťovňa. Ak krajský inšpektorát zistil porušenie zákona alebo predpisu o detskej práci, postúpil vec NIP, ktorý je oprávnený ukladať pokuty zamestnávateľom a jednotlivcom, ktorí tieto incidenty riadne neoznámili.

Vo všeobecnosti vláda zákon účinne uplatňovala. Prostriedky, inšpekcie a nápravné opatrenia boli vo všeobecnosti primerané.

Podľa niektorých správ sa s rómskymi deťmi v niektorých osadách obchodovalo na

účely komerčného sexu alebo núteného manželstva (pozri 6. časť, Deti). Mimovládne organizácie informovali, že rómske obete vrátane detí so zdravotným postihnutím vykorisťovali členovia ich vlastnej rodiny alebo iní Rómovia. V niektorých komunitách pretrvával problém detskej práce formou núteného žobrania.

d. Diskriminácia v zamestnaní alebo povolání

Zákon zakazuje diskrimináciu z dôvodu veku, náboženského vyznania, etnickej príslušnosti, rasy, pohlavia, rodu, zdravotného postihnutia, jazyka, sexuálnej orientácie, spoločenského postavenia alebo „iného postavenia“, ale diskrimináciu z dôvodu HIV pozitivity výslovne nezakazuje. Príslušné kontrolné orgány zabezpečujú ochranu migrujúcich pracovníkov pred zneužívaním súkromnými sprostredkovateľskými agentúrami. Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny a živnostenský úrad môžu zrušiť alebo pozastaviť živnostenské oprávnenie porušovateľov a uložiť im pokutu v dostatočnej výške nato, aby odrádzala od porušovania. Zamestnávateľia diskriminovali príslušníkov rómskej menšiny.

V máji priznal Ústavný súd 2000 EUR (2 200 USD) ako odškodné Rómovi, ktorý sa od roku 2016 domáhal nápravy za rasovú diskrimináciu v zamestnaní po tom, ako mu pracovná agentúra špecificky povedala, že nezamestnáva Rómov. Ústavný súd rozhodol o zbytočných priet'ahoch v konaní a kritizoval okresný súd v Trnave za vytýčenie prvého súdneho pojednávania až po takmer štyroch rokoch od podania žaloby.

Vláda pokračovala v implementácii programu na zvýšenie motivácie dlhodobo nezamestnaných Rómov zamestnať sa. Jednou z priorít operačného programu Ľudské zdroje na roky 2014-20 bolo začleňovanie marginalizovaných rómskych komunit do trhu práce prostredníctvom vzdelávacích opatrení. V januári vláda zverejnila správu ministerstva financií, podľa ktorej bola v prípade rómskych uchádzačov o prácu nižšia pravdepodobnosť, že budú mať v porovnaní s nerómskou populáciou uchádzačov o prácu menší osov z opatrení pre aktívny trh práce, predovšetkým ďalšieho vzdelávania a rekvalifikácie. Aktivisti často upozorňovali na to, že zamestnávateľia odmietali zamestnávať Rómov, a podľa ich odhadov bolo 70 % Rómov zo sociálne vylúčených komunit nezamestnaných. Mimovládne organizácie pracujúce s Rómami z týchto komunit uvádzali, že hoci v prvej fáze výberu boli žiadosti Rómov o zamestnanie často úspešné, zamestnávateľia vo väčšine prípadov uchádzačov odmietli, keď zistili, že ide o Rómov. Odmietnutí uchádzači o zamestnanie sa len málokedy sťažovali na diskrimináciu na súdoch, a ak to aj urobili, dochádzalo v rámci konania k zbytočným priet'ahom; dokonca aj v úspešných prípadoch bola priznaná finančná kompenzácia len minimálna – tak, ako to uviedol vo svojom rozhodnutí z mája Ústavný súd SR.

Napriek vyššej úrovni dosiahnutého vzdelania v porovnaní s mužmi bola zamestnanosť žien približne o 13 % nižšia ako zamestnanosť mužov a podiel žien medzi podnikateľmi bol iba 33 %. Odborníci konštatovali, že materstvo má negatívny vplyv na kariérne vyhliadky žien v dôsledku dlhej materskej a rodičovskej dovolenky, nedostatku predškolských zariadení a možností pružnej organizácie práce. Podľa prieskumu personálnej agentúry Trexima z roku 2017 ženy zarábali v priemere o 18 % menej ako ich mužskí kolegovia.

e. Prijateľné pracovné podmienky

Minimálna mzda je vyššia než výška životného minima (oficiálny odhad príjmu na hranici chudoby).

Zákonom stanovený pracovný čas vrátane nadčasov je najviac 48 hodín týždenne; výnimkou sú zamestnanci v zdravotníctve, ktorých týždenný pracovný čas vrátane nadčasov je maximálne 56 hodín. Práca nadčas vo všeobecnosti nesmela presiahnuť 150 hodín ročne, s výnimkou zamestnancov v zdravotníctve, ktorí mohli v osobitných prípadoch a po dohode s odbormi odpracovať až 250 nadčasových hodín. Za prácu nadčas mali zamestnanci nárok na príplatok vo výške 25 % ich priemernej hodinovej mzdy. Zamestnanci pracujúci v podmienkach ohrozujúcich ich zdravie a bezpečnosť majú popri riadnej dovolenke nárok na regeneračné voľno a na príplatok vo výške 35 % ich priemerného hodinového zárobku. Za prácu počas štátom uznaných sviatkov patrí zamestnancom dosiahnutá mzda a mzdové zvýhodnenie vo výške 50 % ich priemerného hodinového zárobku. Za porušenie predpisov o práci nadčas hrozili zamestnávateľom pokuty, ktoré dostatočne odrádzali od porušovania. Zamestnávateľovi, ktorý svojho zamestnanca nevyplatí, môže byť uložený trest odňatia slobody na jeden až päť rokov.

Dodržiavanie týchto predpisov monitorovali odborové zväzy, miestne úrady práce a Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR; štátne orgány predpisy účinne presadzovali.

Národný inšpektorát práce vo všeobecnosti presadzoval zákonom stanovené normy bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci. Zamestnanci mohli zvyčajne ihneď opustiť priestory, v ktorých bola bezprostredne ohrozená ich bezpečnosť a zdravie bez ohrozenia zamestnaneckého pomeru, a orgány zamestnancom v takýchto situáciách poskytovali účinnú ochranu.

Minimálna mzda, pracovný čas a normy bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci boli v kľúčových odvetviach primerané a účinne sa presadzovali. Počet inšpektorov

práce bol dostatočný na zabezpečenie dodržiavania zákona. Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny môže ukladať peňažné tresty podnikom, u ktorých sa zistia porušenia. V prípade závažného porušenia pracovnoprávných predpisov môže NIP zamestnávateľovi odňať oprávnenie na vykonávanie činnosti. Pri zistení nedostatkov v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia na pracovisku môžu podniku inšpektori zakázať používanie zariadení ohrozujúcich bezpečnosť dovedy, kým nebudú v súlade s bezpečnostnými požiadavkami. V prípadoch „závažného porušenia povinností“ na pracovisku sú inšpektori oprávnení uložiť dodatočné pokuty.